

مبلمان سنتی ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۱۴

کد مقاله: ۹۸۲۸۲

احدنژاد ابراهیمی^۱، امیر حسین فرشچیان^۲، وریا عزیزی^{۳*}

چکیده

مبلمان از آن رو که بازتابی از فرهنگ و هنر یک سرزمین و نمادی از شأن و منزلت اجتماعی افراد به شمار می‌رود، در گذر تاریخ، نمایانگر طیف متنوعی از سبک‌های طراحی بوده است. هرچند که توسعه‌ی صنعتی جوامع و پیدایش نهادهای مدنی نوین، تحولی عمده در سبک‌های طراحی و تولید مبلمان ایجاد کرده است، اما هنوز هم گرایش به سبک‌های پیشین که ریشه در اصالت فرهنگی و تاریخی جوامع دارند، مورد توجه بسیاری از طراحان و کاربران مبلمان است. این نوشتار می‌کوشد تا به طور فشرده به طبقه‌بندی رویکردهای سبک‌شناختی طراحی مبلمان در سیر تحول تاریخی آن بپردازد و خاستگاه و ویژگی‌های کلیدی هر یک را مورد مطالعه قرار دهد. در این مقاله گونه‌های متفاوت این هنر ایرانی معرفی شده و مورد بحث و بررسی، تجزیه و تحلیل قرار گرفته است و خصوصیات کالبدی و شکلی تخت‌های کهن مبنای طبقه‌بندی قرار گرفته است. نتیجه حاصل از تحقیق، ضمن شناخت و بررسی سبک مبلمان سنتی، بیانگر این مطلب است که ریشه‌های علل وجودی سبکی چنین متفاوت در میان سبک‌های مبلمان ایرانی را می‌توان در ارتباط این هنر-صنعت با فرهنگ قومیتی قدیمی ایران جويا شد. روش پژوهش، تحلیلی-توصیفی است که با تحلیل ساختاری و تزئینی مبلمان سنتی و نگاهی جامعه‌شناسانه به بستر شکل‌گیری آن به اثبات فرضیه پرداخته شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: مبلمان، سنت، فضای معماری، ایران.

۱. دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز، ایران.

۲. دانشجوی دکتری تخصصی معماری اسلامی دانشکده هنر و معماری دانشگاه هنر اسلامی تبریز، ایران.

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری دانشگاه ایرانمهر قروه، کردستان (نویسنده مسئول) verya.lionking@yahoo.com

۱- مقدمه

مبلمان به عنوان هنری کاربردی، در مقام هنر با درک حسی مخاطب ارتباط دارد و به عنوان وسیله‌ای کاربردی پاسخگوی نیازهای جسمی کاربر است. از این رو مبلساز در مقام هنرمند- صنعتگر- طراح در هر دوره‌ای تحت تأثیر روح زیبایی شناسی عصر خویش و رفتارهای قومی آن دوره قرار دارد. مبلمان سنتی ایران با توجه به گستردگی و بومی بودن ایرانی و تنوع در نوع و مورد استفاده بودن بیشتر جای تامل و بررسی دارد و اینکه در معماری معاصر چه جایگاهی دارد قابل تحقیق و بررسی می‌باشد. متأسفانه در معماری معاصر ما "معماران" معمار نیستند و فقط خانه سازی می‌کنند و در معماری امروزه هیچگونه توجهی به نیازها و رفتار و استفاده انسانی و حس ارتباط با فضای طراحی شده نمی‌کنند و رابطه کاربر با فضا و مبلمان داخلی و طراحی شده‌ی موجود بهیچگونه ملموس نیست و حس الحاقی وسایل و اشیاء در فضا به کاربر دست می‌دهد چنانچه در معماری سنتی و اصولی و قدیمی ایران حتی به کوچکترین جزئیات مبلمان و طراحی راحتی کاربر و مردم، واری مبلمان حتی توجه شده و حتی به عبور و مرور عابرین و یا کسانی که حق ورود به حریم و فضای شخصی داخل بنا را نداشته اند توجه شده است و با ایجاد مبلمان یا سکوهایی جلوی درب ورودی که به پیر نشین معروف بوده اند احترام نهاده شده است ولی در حال حاضر نه تنها به این گونه موارد توجهی نمی‌شود بلکه با طراحی مبلمان های غربی و تجمل گرایانه و بدون کارآمد و صرفاً جهت زیبایی و تزئینی زندگی مردم دچار مشکلات خاص و اجتماعی و دوگانگی فرهنگی شده در صورتی که یک خانواده خیلی ساده با بیشترین هزینه حاضرند مبلمانی جهت تزیین در خانه ی خود داشته باشند در صورتی که از آن استفاده نمی‌کنند و چند روز اول فقط مورد استفاده قرار می‌گیرد ولی بعد از مدتی دوباره همان خانواده به روش سنتی یا روی زمین نشستن پناه می‌برند یا به همان روش های ساده و مرسوم به استراحت خود می‌پردازند و راحتی مبلمان برای استراحت روحی و جسمی آنان کاربردی ندارد. اگر معماری ما معمار گونه و طراحی مبلمان ما بر حسب نیاز افراد کاربر و معمارانه باشد باید سعی و تلاش در این راستا انجام شود که الفت و آشتی فرهنگ ایرانی با آداب و سنن و مبلمان سنتی به شیوه جدید و کارآمد ایجاد شود که کاربر هم بتواند همیشه از مبلمان هم به خاطر حفظ سلامت روح و روان هم بخاطر سلامت جسمی از آن استفاده کند. باید بتوانیم مبلمان سنتی خود و ایران را حفظ و احیا کنیم نه اینکه کشورهای بیگانه با الگو برداری از مبلمان سنتی ما برای خود برند سازی کنند بطور مثال کشور چین که با طراحی کرسی‌های جدید پول هنگفت و قابل چشمگیری به جیب زده‌اند و باید ذکر شود آیا در ایران کسی به این موضوع نپرداخت که چرا کشوری بیگانه با فرهنگ ما مبلمان ما را به جهان بفروشد؟ واقعاً باید به این امر در مبلمان سنتی ایرانی توجه داشت که مبلمان سنتی ما به همه جوانب روانی کاربر و حس نیاز به مبلمان در طراحی مبلمان سنتی توجه شده.

در ابتدای تاریخ کلمه‌ی صندلی در تکه‌ی سنگ و چوب و سکوهای کنار منازل خلاصه می‌شد. کم‌کم با پیشرفت تکنولوژی و هنر، شکل ظاهری آن تغییر کرد تا به آنجا رسید که "مبل" نام گرفت. مبل و صندلی و به قول فردوسی تخت و کرسی: جهاندار بنشست بر تخت عاج به سر بر نهاد آن دلفروز تاج از نیازهای اصلی زندگی نبود و در دوره های مختلف تاریخی برای نشان دادن شأن و مقام کسی که برمسند قدرت تکیه می‌زد به صورت تخت های سلاطین یا کرسی های مشمولین و ثروتمندان به کار می‌رفت. با گسترش روابط خارجی، ورود کالاهای مورد استفاده غرب به ایران نیز صورت گرفت که مبل نیز از آن جمله است. در اینجا بود که فرهنگ گذشته ما، کرسی های سنتی، با صندلی‌های وارداتی فرنگی رو دررو قرار گرفت. سیر تاریخی این تحول تا دوره ی صفوی از لابه لای نقش برجسته ها و نقاشی های ظروف سیمین و گلینه و سکه ها با آوردن نمونه های موجود، شرح داده شده است. از دوره ی صفویه تا نیمه ی اول قرن ۱۰ به صورت بررسی ویژگی‌های هنری با تجزیه داده‌های به دست آمده از نگاره‌ها، نمونه‌های موجود و عکس‌ها و تنظیم داده‌ها در جداول تصویری و نوشتاری صورت گرفته است. تحلیل و بررسی جداول و یافتن شباهت ها و تفاوت‌های دوره های مورد مطالعه، تعریفی از کرسی تخت نیمکت کنار حوض و باغچه ایرانی پیر نشین شاهنشین لحاف و تشک پنبه ای و مبلمان های سنتی، بررسی هویت ایرانی آن، زمان اوج این سازه ها و زمان رکود آنها را ارائه می‌دهد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از روش مطالعه مقایسه ای و تطبیقی ویژگی های هنری این دو سبک طراحی غربی و مبلمان سنتی در ایران مبتنی بر مستندات تاریخی و توصیفی انجام شده است. پس باید بگوییم معمارانه معماری کنیم و طوری مبلمان و وسایل مردم را طراحی کنیم که ایده آل و کارآمد باشد چون زندگی خوب پیدا کردنی نیست بلکه ساختنی است.

۲- سؤالات تحقیق

۱. آیا احیای سنت طراحی مبلمان سنتی و استفاده مجدد از آن در زندگی امروزه امری ضروری است؟
۲. چگونه با طراحی مبلمان با رویکرد انسان گرا مبلمان سنتی ایران را با مبلمان معاصر امروزی ادغام کرد و بر معماری و مبلمان امروزی تاثیر بگذاریم؟
۳. تفاوت های مبلمان سنتی سبک ایرانی با دیگر کشورهای آسیایی چگونه است و چه شباهت‌هایی دارد؟

۳ - فرضیه تحقیق

۱. مبلمان سنتی ایران به دلیل کوتاهی اغراق آمیز آن و شیوه نشستن کاربر در میان سبک‌های مبلمان ایرانی منحصر به فرد است و می‌توان الگویی برای مبلمان روز ایران باشد.
۲. با وجود ویژگی ثابت انواع نشستگاه‌های ایرانی، با بهره‌گیری از عناصر گوناگون تزئینی و ساختاری همچون تاج و تزئینات سروی شکل، سبک‌های متفاوتی از این نوع نشستگاه را شاهد بوده و در نمونه‌های این سبک وفاداری به سنت‌های مبلمان به چشم می‌خورد.
۳. با نگاهی جامعه‌شناسانه به شرایط اجتماعی و ویژگی‌های قومیتی ایرانی‌ها پیش از رسیدن به حکومت و پس از آن می‌توان دریافت که ویژگی منحصر به فرد مبلمان ایرانی، نمایشی از حکومت حاکمانی صحراگرد و آمیختگی آنان با فرهنگ شهری (یک جانشینی) است.

۴ - اهداف تحقیق

۱. مبلمان باید زیبایی بصری محیط را به دنبال داشته باشد.
۲. مبلمان با اصول ایرانی و سنتی عناصر آن باید دارای چیدمانی باشد که علاوه بر کاربری و خدمات رسانی مناسب، آرامش روحی و روانی ساکنان را نیز فراهم کند.
۳. مبلمان سنتی ایران باید به گونه‌ای طراحی شود که امکان استفاده برای همه‌ی اقشار جامعه اعم از زن، مرد، پیر، جوان، معلول و جانباز ... فراهم آورد.
۴. برای داشتن مبلمان خوب می‌توان با سلیقه و طراحی صحیح، هنرمندانه از امکانات محلی و مصالح بومی بهره‌ی لازم را برد.
۵. ایجاد حس آشتی فرهنگی با حس ارتباط روحی کاربران مورد استفاده مبلمان امروزی با مبلمان سنتی ایرانی

۵ - پیشینه تحقیق

یکی از شاخص‌های رشد تمدن، تغییر و تحول در نگرش انسان نسبت به زندگی بوده است و به طبع آن تغییر در طراحی در کلیه اسباب و لوازم مورد استفاده در زندگی از طراحی در لباس تا معماری و دکوراسیون داخلی منازل و... ظهور صنعت در قرن نوزدهم، تغییراتی بنیادین در تفکر و تولید ایجاد کرد و انتقال و تغییر صورت و اشکال از معماری سنگین و مکعبی شکل به صورت منحنی شکل، یکی از عوامل زمینه ساز در طراحی مبلمان بوده است. به عبارتی معماری و دکوراسیون را اساساً نمی‌توان از هم تفکیک کرد. مبلمان از تغییر شکل و تحول چهارپایه‌ها، نیمکت‌ها... و میزهای ساده حاصل شد و این تغییرات تدریجاً و در طول زمان حاصل شده و زمان ساخت نخستین مبلمان‌های اولیه را، به علت عدم دستیابی به نام سازندگان دقیقاً نمی‌توان مشخص کرد. بعد از قرن ۱۵ بود که اولین مبلمان‌هایی که شناسایی شده‌اند نام سازندگان و صنعتگران خود را به همراه داشته‌اند. در قرن ۱۸ میلادی مبلمان حجیم و پر زینت، انعکاسی از معماری و اماکن مذهبی آن دوران بود. قطعات قطور و خشک و خشن به مدد کنده‌کاری‌های حجیم همراه با نصب قطعات فلزی گران قیمت و سنگ‌ها و چوب‌های کمیاب تزئین می‌شدند و این مخصوص دورانی است که هنوز مهارت‌های فنی و تکنولوژی ماشینی نتوانسته بود توان سازندگان را افزایش دهد. در عصر رنسانس، مهارت‌های فنی فوق العاده موجب پیدایش کنده‌کاری‌های بسیار عالی و بدیع نخست در ایتالیا و بعدها در آلمان، اسپانیا، فرانسه و بالاخره انگلستان گردید و دقیقاً مبلمان‌های دوره رنسانس از خطوط معماری ساختمان‌ها پیروی می‌کردند. سبک‌های آن دوره به نام سلاطین نام گذاری شده بودند که از آن میان مبلمان‌های تئودور، الیزابت، ژاکوبی، ویلیام، ماری، ملکه‌آن و لوئی فرانسه را می‌توان نام برد. و در برخی دیگر از نام سازندگان خود مایه گرفته بودند که از آن میان مبلمان‌های چیپندل^۱، هپل وایت^۲، آدام^۳ و شرآتون^۴ معروف‌ترین آنان هستند. از قرن ۱۸ میلادی به بعد مبلمان‌های سنتی گسترش پیدا کرد و ارزش خود را در دهه‌های بعدی نیز حفظ نمود و حتی امروزه بعد از چندین قرن هنوز از این سبک‌ها استفاده می‌شود. به منظور هماهنگ شدن با معماری تحول یافته مبلمان نیز بتدریج نه تنها از طریق فرم و سبک بلکه از نوع مواد و چوب نیز تغییر یافت. چوب‌های مختلفی مثل بلوط، سرو، آبنوس، گردو، شاه بلوط بتدریج جایگزین چوب گردو و ماهاگونی شدند. در اواخر قرن ۱۷ از چوب گردو و به میزان قابل ملاحظه‌ای در ساخت مبلمان استفاده می‌شد. تزئینات مبلمان در گذشته غالباً در تداخل با مفهوم کاربردی و استفاده و اتلاف وقت قرار می‌گرفت. این امر هنرمندان سازنده را به سمتی سوق داد که بتوانند به صرف انرژی و وقت قرار می‌گرفت. این امر هنرمندان سازنده را به سمتی سوق داد که بتوانند با صرف انرژی و وقت کمتر، محصولاتی مقاوم و زیبا و حتی المقدور به صورت ماشینی خلق کنند و در واقع از مصالح به کار رفته حداکثر استفاده را به عمل آوردند. عمل اتصال و مونتاژ قطعات چوبی از مهارت‌های

1. Chippendale
2. Hepple white
3. ADAM
4. Sheraton

مربوط به کنده کاری نشات می گرفت. از خراطی چوب جهت سبک کردن مبلمان های سنگین و تغییر شکل از قطعات مکعبی مستطیل به استوانه‌ای استفاده شد. پس از اختراع ماشین های تراش و با افزایش راندمان کاری فرآیند هایی مانند خم کردن چوب، ورقه ورقه کردن و مونتاژ مکانیکی قطعات به سازندگان این مدد را رساند که بتوانند زیباترین و مقاوم ترین مبلمان ها را در کوتاه ترین زمان ممکن با تناسب بدیع و بر مبنای ابعادی استاندارد بیافرینند و همچنین تحول در علم شیمی و فرآورده های شیمیایی صنعتی، در قیاس با گذشته انواع مواد جلا دهنده مصنوعی و مقاومی را در اختیار سازندگان قرار داد تا بتوانند به مبلمان ها، نمای دلپذیرتری بدهند. صندلی ها در تاریخچه مبلمان جایگاه خاصی دارند و به عبارتی صندلی های قدیمی از اجداد مبلمان های امروزی محسوب می شوند.

۶- ادبیات موضوع

آفرینندگان آثار هنری مدام با چالش هویت درگیر می باشند. بخصوص در دهه حاضر که توجه به مسائل زیست محیطی، انرژی و اقتصاد موجب توجه به معماری پایدار شده است و نوعی بازگشت به تجربه گذشتگان و سنت ها، دوباره قابل مشاهده است. بنابراین درک نمادها و نشانه های هویت دهنده به اثر معماری، اجتناب ناپذیر است. قدر مسلم مطالب انبوهی در مورد فرهنگ، معماری و هویت معماری نگاشته شده است اما در این گفتار سعی بر آن است که رابطه معکوس این گزاره دو شرطی یعنی اثرات هویت آفرین معماری در جامعه انسانی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد و به معماری مانند یک نماد نگریسته شود. در این نگرش معماری به عنوان متن در بوته نقد و تفسیر قرار می گیرد. برای تشریح ایده مطرح شده، ابتدا به نقش نمادها به عنوان اصلی ترین رکن فرهنگ مادی پرداخته می شود. سپس از هویت سازی نمادها بحث می شود و در نهایت معماری و بناهای ساخته شده توسط انسان مانند یک نماد مورد تفسیر قرار می گیرد و نقش هویت سازی معماری و تأثیرات آن بر جامعه انسانی و فرهنگ های بومی و محلی بیان می گردد. هر علامت مشخصی که بین دسته ای از انسان ها دارای قراردادی مفهومی باشد و به منظور پیشرفت امور انسانی و نیل به یک مقصود به کار گرفته شود یک نماد را تعریف می کند.

۱-۶- مبلمان

مبلمان، م^۱ فرانسوی، ا^۱ اثاث البیت، کاجال، رخت، رخت خانه، ماعون، قماش خانه^۱. عموماً به تمام اشیاء منقولی که در خانه مورد استفاده قرار می گیرد و یا برای تزئین خانه به کار می رود و خصوصاً به چهارپایه های به نسبت بزرگی اطلاق می شود که از چوب و فلز و فنرهای نرم سازند و با پارچه های خوشرنگ یا پوست یا پلاستیک و جز آن آنها را پوشانند تا براحتی بر آن بتوان نشست: ارباب ثروت درداشتن مبلمان همی با هم تفاضل میکنند و تفاخر می نمایند. دسک و بالش و درون مبلمان هم از هوا پر شده بود (هدایت، ۱۳۷۵).

۲-۶- تخت

بررسی معانی و ریشه یابی لغاتی که برای تخت در اشعار و فرهنگ های کهن فارسی به کار رفته اند با واژگانی چون: (آماج، افرنگ، ارونه، اورنگ، اولنج). چهارصورت از یک واژه اند(پات، پاد). دو صورت از یک واژه اند(تخت، جرد، کت). عموماً در ارتباط با تخت شاهان هند به کار رفته است(گاه و گه، گرگر). روبه رو می شویم که می توان گفت ریشه قدیمی ترین فرم های حیوانی مورد استفاده در ایران به عنوان تخت، مار، شیر و بزکوهی^۲ است که توسط ایلامیان به کار گرفته شد. اگر نقش برجسته ی کورانگون را متعلق به ۳۵۰۰ ق.م بدانیم، قدیمی ترین فرم حیوانی مورد استفاده در طراحی تخت ها، مار است (احمدنیا، ۱۳۹۰).

۳-۶- کرسی

کرسی وسیله ای است که در بیشتر مناطق سرزمین ایران از دیربگام برای گرم ماندن در زمستان مورد استفاده قرار می گرفته است. یک مکعب توخالی چوبی که فقط سقف و کف دارد را تصور کنید که روی آن را با لحاف پنبه ای ضخیم و بزرگی ببوشانند و داخل آن منقلی بگذارند که حدود یک کیلو ذغال سرخ شده قرار دارد. کرسی از چهارپایه ای (میزی) از چوب به اندازه ۱*۱ متر و بیشتر و گاهی مستطیل تشکیل شده بود که حدود سه و جب بلندی داشته، روی آن را با لحافی بزرگ در اندازه های ۴*۴ یا ۷*۷ متر و گاهی بیشتر یا کمتر می پوشانند (تصویر ۱) سپس روی لحاف را با جاجیم، ترمه و یا چادر شب سفید تزئین کرده و به تناسب بزرگی و کوچکی کرسی، مجموعه ای مسی برای قرار دادن چراغ، سامور و ظروف خوراکی ها روی آن قرار می دادند. اطراف کرسی را تشک و پستی گذاشته و بزیر آن می نشستند (رسولی، ۱۳۸۹).

۱. فرهنگ دهخدا

۲. هزاره ی سوم قبل از میلاد

تصویر ۱- فضای معماری داخلی خانه ایرانی (ویسگون، ۱۳۹۶)

۷- فضای معماری مبلمان ایران

فضای اتاق کرسی در مجموعه زمستان نشین و اغلب در گوشه‌های این بخش که در و پنجره کمتری به حیاط دارند، ساخته می‌شده تا در زمستان با بستن در و پنجره‌ها بتوان آن را گرم کرد. در وسط اتاق، چال کرسی قرار داشته و ابعاد اتاق تابع ابعاد کرسی بوده، چون دیواره‌های آن برای تکیه دادن مورد استفاده قرار می‌گرفته‌اند. این فضا در همه خانه‌های اقلیم سرد و کوهستانی وجود دارد. این اتاق در مناطق پر شیب در پشت اتاق‌ها و داخل کوه کنده می‌شده و فاقد پنجره بوده است. این بخش در خانه‌هایی که حیاط بیرونی داشتند، گاه روی محور اصلی که شکم دریده یا چلیپا بوده نیز قرار می‌گرفته است. در خانه حیدرزاده تبریز اتاق کرسی الگوی شکم دریده دارد. که با توجه به استفاده این اتاق در شب و در بخش‌های خصوصی خانه تزئینات مفصلی ندارد. در خانه پیرنیا در نایین این اتاق با استقرار در محور اصلی، تزئیناتی بسیار ظریف با لایه کاری گچی دارد.

۷-۱- تشک و لحاف

در گذشته افراد کمتر روی تخت می‌خوابیدند و اغلب ترجیح می‌دادند رختخواب‌شان را روی زمین پهن کرده و مشغول استراحت شوند، اما کدام یک از این روش‌ها برای حفظ سلامت مفید است و به فرد کمک بیشتری می‌کند؟ بسیاری از پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها، چنان به خوابیدن روی زمین عادت کرده و آن را مفید و مؤثر می‌دانند، که به هیچ‌وجه حاضر نیستند، روش‌شان را تغییر دهند. این گروه تا حدی به خوابیدن روی زمین باور دارند که حتی اگر زمانی روی تخت بخوابند نیز احساس کمر درد به سراغ‌شان می‌آید و تصمیم می‌گیرند چند شبی روی زمین بخوابند تا دردشان آرام شود. یکی از مشکلاتی که خوابیدن روی تخت را اکثر افراد جامعه دوست ندارند اینست که روی تخت فضای کافی روی تختخواب را در هنگام خواب ندارند و بدیل اینکه حرکت و تکان خوردن‌های ناگهانی که عامل اصلی آن مشکلات روحی و روزمره‌ی مردم می‌باشد از ترس اینکه به روی زمین در هنگام خواب سقوط کنند خوابیدن روی زمین را مطلوب‌تر می‌دانند و خوابیدن روی تشک‌های پنبه‌ای سنتی خوشایندتر از خوابیدن روی تشک‌های فومی یا فنری و غیره... می‌باشد و انتخاب یک تشک خوب و عالی و استفاده از الیاف طبیعی مرغوب خیلی بهتر از تشک‌های جدید و بلا استفاده فعلی می‌باشد.

با انتخاب اینکه روی زمین بخوابیم طبق نظر دکترها و متخصصین طب فیزیکی و توانبخشی^۲ در خوابیدن روی زمین بدن در حالت مطلوب بهتری قرار می‌گیرد کمتر صدماتی به ستون فقرات وارد می‌شود ازین رو استفاده از روش سنتی و استفاده از تشک و خوابیدن روی زمین برای اکثر افراد جامعه مطلوب می‌باشد و لازم به ذکر است همین روش خوابیدن معایبی هم دارد که توضیح مفصل‌تر جامع‌تری دارد که خارج از بحث مورد نظر ما می‌باشد.

۷-۲- لحاف

اینکه در مورد لحاف برای خوابیدن استفاده کنیم و یکی از مبلمان و وسایل اصلی زندگی می‌باشد اگر به صحبت‌های مادر بزرگ‌ها دقت کرده باشید همیشه هنگام خواب استفاده از پتوی سنگین را پیشنهاد می‌کنند، چه خاصیتی در استفاده از پتوی این چینی برای خواب شبانه وجود دارد؟

۱. بسیاری از مردم زیر پتوی سنگین آرامش و راحتی بیشتری دارند.
۲. عده‌ای بر این باورند که پتوی سنگین عصبانیت، افسردگی، استرس و بی‌خوابی را کاهش می‌دهد و کیفیت خواب و عملکرد بالا تنه را بالا می‌برد.

1. wisgoon

۲. دکتر شهرام صادقی

۳. آیا خواب دشواری در شب دارید؟ آیا دائماً در رختخواب می چرخید و نا آرام هستید؟ آیا در طول شب از خواب بیدار می شوید؟ شاید پتوی سنگین به سرعت خواب کمک کند. بعضی مطالعات نشان می دهد پتوی سنگین چون گرمای زیادی ایجاد می کند به آرامش اعصاب نیز کمک می کند.
۴. گاهی اوقات ذهن درگیری‌هایی دارد که حتی وقتی به رختخواب می‌روید متوقف نمی شود، پتوی سنگین کمک می‌کند سیگنال‌هایی به مغز برسد که ذهن آرام شود. پتوی سنگین به کاهش سر و صدای ذهن کمک می کند.
۵. پتوی سنگین با کمک به تولید سروتونین و دوپامین تاثیرات مثبتی را روی آرامش می‌گذارد.
۶. احساس امنیتی که زیر پتوی سنگین دارید واقعاً خوب است و همچنین گرما، راحتی از فواید خواب راحت است.

۳-۷- پستی و تکیه گاه سنتی

پستی در چیدمان مبلمان امروزی همچنان مورد استفاده و یکی از الزامات و ضرورت های مبلمان امروزی است چون از آن لحاظ که نشست روی زمین و اصلاحاً دراز کشیدن پاها جهت استراحت افراد بیشتر مرسوم است همیشه قابل استفاده بوده و هست و برای اینکه پشت فرد به دیوار سرد برخورد فیزیکی نداشته باشد (تصویر ۲) و اینکه لباس افراد در تماس با دیوار تمیز بماند در مبلمان سنتی ما این وسیله طراحی شده و هنوز پابرجاست و بدلیل راحتی افراد خانواده یا بزرگان خانواده براحتی روی زمین نشسته و بالشتک‌هایی بصورت استوانه ای شکل طراحی شده است به اسم متکا که جهت تکیه دادن آرنج و بازوی افراد تعبیه شده که در بهترین حالت نشسته قرار گرفته تا حالت فیزیکی و نحوه راحتی فرد مورد استفاده کننده رعایت شود.

تصویر ۲- پستی و تکیه گاه سنتی (خبرگزاری مهر ۱۳۹۶)

۸- پیرنشین در معماری سنتی ایران

اگر از پلکان یا سازه بتنی (سکو) که در قدیم به آن "پیرنشین" یا "منبر قدیمی‌ها" می‌گفتند و غالباً جلوی درب منازل تعبیه می شد، به عنوان نخستین پایگاه‌های اطلاع رسانی که به طور اختصاصی توسط بانوان کنترل و اداره می‌شد، یاد کنیم. پیرنشین محلی برای نشستن و گپ و گفت های زنانه محسوب می شد و از آنجا که بیشتر زنان عاقله‌مند و یا پیر در آنجا جمع می‌شدند، به همین خاطر به این مکان پیرنشین خانه می‌گفتند.

قبل از آنکه بخواهیم پیرنشین را به عنوان یک پایگاه تولید و انتقال خبر مورد بررسی قرار دهیم، لازم است به دو بعد مهم آن که شامل بعد "امنیتی و اخلاقی" و نیز "اجتماعی و فرهنگی" می‌باشد، اشاره کنیم. از جنبه امنیتی و اخلاقی باید اذعان داشت: در دورانی که زنان ایران توسط شوهران‌شان در بستوی خانه محبوس می شدند و رفتن به بیرون از خانه تنها شب‌ها و آنهم در معیت همسر و برای دید و بازدید و صلح ارحام صورت می گرفت، پیرنشین در مخیله مرد ایرانی از حرمت خاصی برخوردار بود و حتی بددل ترین یا به تعبیر آن زمان غیرتی ترین مردان ایران به همسران خود اجازه می دادند عصرها جلوی درب منزل خود یا همسایه تجمع کرده و با یکدیگر به گپ و گفت بپردازند.

به عبارت دقیق تر پیرنشین تنها مکانی بود که حضور زن در آنجا و شرکت در جلسات گفت و شنود آن، نیازمند کسب اجازه از همسرش نبود. از بعد اجتماعی و فرهنگی نیز، پیرنشین مقدمه‌ای بود برای حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی و یافتن راهکارهایی برای مشارکت جویی در عرصه‌های تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری. هر چند در این گزارش بنا نیست به این موضوع خاص پرداخته شود، اما به گواه برخی از بانوانی که در تهیه این گزارش شرکت کرده‌اند، یکی از نتایج مثبت و ارزنده حضور بانوان در پیرنشین‌ها، به صدا درآمدن نخستین جرقه‌های حضور آنها در عرصه فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی می‌باشد.

در خصوص ریشه تاریخی علت ساخت چنین سازه‌هایی، عضو شورای فنی اداره کل میراث فرهنگی صنایع دستی و گردشگری خراسان رضوی گفت: به طور دقیق نمی توان تاریخ خاصی را برای آن بیان کرد زیرا معماری سنتی ایران متأثر از

فرهنگ انسان دوستی و مهمان نوازی و نیز نگه داشتن حرمت انسانی افراد، نزد ایرانیان بوده است. این سازه‌های کوچک نیز به صورت تلویحی نماد آغوش گشودن و تجسم عینی "بفرمایید و خوش آمدید" را داشته است.

در قدیم درب منزل ایرانیان به روی کسی بسته نبود و احياناً اگر زمانی هم صاحبخانه در منزل حضور نداشت، در قسمت بالای همین سازه های آجری یا بتنی شکافی در دیوار وجود داشت که به آن "کلیدون" یا جای کلید درب منزل می‌گفتند و مهمان می‌توانست بر روی این سازه استراحت کند و یا اگر تمایل داشت کلید را برداشته و وارد منزل شود. معماری سنتی و مبلمان سنتی ایران بر خلاف معماری خاص و مبلمان (کاخ نشینان) سبک‌پذیر نبوده است و بیشتر بر اساس نیاز مردم شکل می‌گرفت و متحول می‌شد و لذا خود را درگیر تقلید نمی‌کردند.

البته این یکی از کارکردهای پیرنشین‌ها می‌باشد، اما نباید آن را محدود به بانوان کرد، زیرا مردان نیز در اینجا می‌نشستند و حتی امروز هم در محلات قدیمی شهرهای ایران این مسئله به چشم می‌خورد. ازین نوع طراحی سازه‌ها و مبلمان و سکوهاى کوچک جلوی درب اکثر منازل قدیمی ایران استفاده‌ی دیگری هم می‌شد که اگر زمانی پیری یا رهگذری خسته از جایی عبور میکرد و احتیاج به استراحتی زودگذر داشت این سکوهاى معروف به پیر نشین برای راحتی افراد جامعه و احترام به سالخوردگان و افراد جامعه طراحی می‌شد (تصویر ۳) که معماران قدیمی توجهی خاص به تمام زوایای مردم واری حداکثر استفاده اقبال جامعه از مبلمان و سازه طراحی شده را داشتند ازین رو این سکو ها و مبلمان های عمومی هم جهت راحتی هم جهت زیبایی بصری بنا در اطراف درب ورودی ساختمان تعبیه می‌کردند.

تصویر ۳- خانه قدیمی پیر نشین (معمار منظر ۱۳۹۶)

۹- شاه‌نشین

قسمتی است که در شمال اندرونی قرار می‌گرفته و آفتاب خور بوده، بزرگتر و به آن سه دری یا پنج دری نیز گفته می‌شود شاه نشین اتاقی است با ارتفاع نسبتاً بلند که معمولاً ارتفاع آن دوبرابر دیگر اتاق‌های خانه بود، در قسمت بالای این ارتفاع، سقف نیم گنبدی قرار می‌گرفت و چون ارتفاع زیاد بود باعث خنک شدن اتاق می‌شد شاه نشین‌ها با تزئینات خاصی نظیر نقاشی، شیر و شکر در زیر گنبد و در زمان قاجار با آینه کاری همراه بود. گچ بری‌های نفیس به همراه تندبری‌ها در اطراف اجاق و نقاشی‌های شیشه‌ها نیز از جمله این تزئینات به‌شمار می‌رفت. یک ارسی (پنجره) بالا رو، با شیشه‌های رنگی همراه با الحاقات مربوط به آن نیز در اتاق شاه نشین وجود داشت که اغلب سه دری یا پنج دری بود (تصویر ۴). درست در مقابل شاه نشین یک حوض بزرگ ساخته می‌شد و چون آب ذاتاً خنک است، باعث می‌شد هوای مطبوعی در اتاق جریان یابد؛ به این ترتیب که هوای داغ به سمت بالا و طاق نیم گنبدی می‌رفت و هوای سرد بین شاه نشین و حوض در جریان بود. از سوی دیگر به دلیل آنکه شاه نشین آفتاب خور و مایل به حوض است. اشعه‌های آفتاب که به سطح آب برخورد می‌کرد، با زاویه‌ای شکسته شده و به ارسی برخورد می‌کرد و باعث می‌شد، صفحه‌ای با شیشه‌های رنگی منقوش روی سقف انعکاس یابد و همانند پروانه‌هایی در بالای سقف با حرکت آب به حرکت درآید. همچنین با تغییر جهت آفتاب، با برخورد نور به شیشه‌های ارسی، فرش رنگینی در کف زمین ایجاد می‌شد.

تصویر ۴- بخش شاه نشین منازل سنتی ایران (ایرنا، آنا ۱۳۹۶)

1. landscaper
2. irna
3. ana

۱۰- مبلمان چوبی کنار حوض و باغچه در معماری سنتی ایران

۱۰-۱- حوض

کاوش‌های باستان‌شناسی، نمونه‌های بسیاری از وجود حوض و کاربردی‌های متنوع آن در معماری ایرانی را نشان می‌دهد؛ برای مثال حضور حوض در خانه‌های یافت شده در تپه یحیی در کرمان، متعلق به هزاره پنجم پیش از میلاد، در این شمار است. این نمونه‌ها شکوه باغ‌های ایرانی از گذشته تا امروز را نشان می‌دهد. حوض در معماری ایرانی، کاربردی‌های متنوعی همچون پادیاپ در مهرابه‌ها، مخزن آب آشامیدنی و یا شستشو، جایگاه غسل و وضو، نگهداری و تقسیم آب در باغ‌ها برای آبیاری، سامانه سرمایش در تابستان، سامانه رطوبت‌ساز در مناطق گرم و خشک، و نقش تزئینی، داشته است.

۱۰-۲- باغچه

در دنیای مدرن و صنعتی امروزی، بسیاری از اتفاقات گذشته دستخوش تغییر و تحول شده‌اند. برخی از این تغییرات مثبت و سازنده بود، اما برخی از آن‌ها ضربه‌ی زیادی به سبک زندگی انسان‌ها زده است و باعث شده است برای جلوگیری از بدتر شدن اوضاع چاره‌ای بیندیشیم. یکی از تغییرات ناخوشایند، کوچک شدن فضای خانه‌ها و به حداقل رسیدن فضای سبز محل زندگی است.

۱۰-۳- نیمکت

در طراحی نیمکت‌ها و مبلمان سنتی ایرانیان که اکثر کاربرد آنان در حیاط‌ها و پشت‌بام‌ها و فضاهای استراحتی مورد استفاده قرار می‌گرفت بگونه‌ای طراحی می‌شد که راحتی فرد یا افرادی که از آن استفاده می‌کردن مورد توجه و بررسی قرار می‌گرفت و بگونه‌ای طراحی می‌شد که هم نشستن و هم برخاستن بروی آن براحتی میسر باشد و هم بتوتن فضای کافی جهت قرار دادن وسایل دیگر بروی آن امکان پذیر باشد و یکی از فضاهایی که بیشترین استفاده ازین نوع مبلمان می‌شد حیاط‌ها و اندرونی ساختمان بود که از فضای سبز و طبیعت پیرامون و حاکم بر ساختمان به بهترین نحو ممکن استفاده شود ولی افسوس که با رشد جمعیت و انبوه‌سازی مسکن‌های موجود و نداشتن زمین و کمبود وسعت جا برای طراحی معماری ایده آل و جاگیر بودن این وسایل دیگر امکان پذیر نیست و همگان به سمت استفاده از مبلمان‌های کم جاگیرتر و ناچارا غیراستاندارد و بدون مصرف روی آورده‌اند.

۱۱- تخت‌ها و مبلمان سنتی در کنار و اطراف حوض و باغچه خانه‌های ایرانی

در فضاهای عمومی و فضاهای بیرون خانه در گذشته ایرانیان بر روی تخت‌هایی می‌نشستند و به پشتی‌ها تکیه می‌دادند و بهترین محل برای استراحت‌های عصرانه و شبانه بهاری و تابستانه افراد خانواده بود و با ساختن و طراحی میز و نیمکت و تخت‌هایی از جنس چوب و ابعادی استاندارد برای جادار بودن سطح مبلمان مورد نظر و قرار دادن سامور و وسائل مورد نیاز دیگر فضایی برای افراد خانواده طراحی می‌شد که محل گرمی برای جمع شدن افراد و گفتگوهای خانواده و استفاده بهینه از آب و هوای طبیعی صورت می‌گرفت و مبلمان حیاط بصورتی طراحی می‌شد که هم افراد خانواده راحت از آن استفاده کنند هم مهمان یا بزرگی بروی این مبلمان قرار می‌گرفت بتوان از مبلمان‌های دیگر نظیر پشتی و متکا و بالشتک بروی تخت‌ها استفاده کرد. همچنین این مبلمان بصورتی طراحی می‌شد که در صورت لزوم هم بتوان از جای خواب برای افراد خانواده یا میهمان در تابستان بتوان استفاده کرد (تصویر ۵).

تصویر ۵- حوضچه‌های سنتی و تخت و مبلمان‌های خانه‌های سنتی ایران (مجله اینترنتی خواندنی‌ها ۱۳۹۶)

۱۲- دکوراسیون در آسیای شرقی

از آنجایی که اشتراک فرهنگی در میان شرقی‌ها زیاد است، از این ساختار اولیه سبک شرقی در حقیقت از ویژگی‌های دکوراسیون‌های ژاپنی و چینی تشکیل شده است. به ویژگی‌های مهم این دو نوع دکوراسیون توجه کنید. استفاده از رنگ‌های تیره و مبلمان و وسایل پر زرق و برق از ویژگی‌ها مهم در دکوراسیون‌های چینی است. همچنین استفاده از نقوش اساطیری بر دیوار و نصب لوح‌های بزرگ در دکوراسیون چینی به خصوص نوع سنتی آن بسیار رایج است. تابلوهای هنری با طرح‌هایی شامل تصویر حیوانات نیز از دیگر عناصر مهم در دکوراسیون چینی است. دکوراسیون به رنگ قرمز به ویژه برای اتاق نشیمن نیز یکی از پرطرفدارترین حالات در دکوراسیون چینی است زیرا رنگ قرمز در فرهنگ چین نماد خوشبختی و موفقیت‌های بزرگ است. زرد و سبز نیز از رنگ‌های مهم در فرهنگ چین و به دنبال آن در دکوراسیون چینی هستند. در کل این نوع دکوراسیون یکی از زیباترین و شیک‌ترین انواع دکوراسیون‌ها در سبک شرقی (آسیایی) هستند که طرفداران زیادی را به خود اختصاص می‌دهند.

۱۲-۱- سبک هندی

سبک هندی‌ها بیشتر برگرفته از سبک اروپاییان است. که بیشترین تاثیر را از کشورهای پرتغال و هلند گرفته‌اند. در الهام از هر کدام از این کشورها، می‌توان تفاوت‌هایی را در نوع متفاوت انتخاب چوب و رنگ‌ها و پارچه برای ساخت مبلمان مشاهده کرد. برای مثال در گروه هند و پرتغالی، انواع مبلمان بیشتر با استخوان‌ها و عاج‌های منبت کاری شده و چوب‌های آبنوس و تیره رنگ ساخته می‌شدند. در سبک هند و هلند، رنگ‌های کمرنگ استفاده می‌شده است.

۱۲-۲- سبک مالزی

در مبلمان به سبک مالایی، بیشتر طراحی‌ها و نقوشی خاص استفاده می‌شود و مبلمان به شکل اروپایی و غربی وجود نداشته و بیشتر مبلمان کم حجم و با قابلیت جابجایی آسان بوده‌اند. روی صندلی‌ها و میزهای این کشور می‌توان نقوش حکاکی شده از گل‌ها و گیاهان را به شیوه‌ای ماهرانه در چوب مشاهده کرد. با توجه به تحقیقات انجام شده در سبک مالزی، کنده کاری چوبی مالایی انعکاسی از زیبایی روح و فرهنگ جامعه مالایی است. زیبایی‌های این کنده‌کاری‌ها مظهر هنر کنده‌کاری در گذشته است که باید مورد ق‌ردانی قرار گیرد. در سبک مالایی حداقل پارتیشن‌بندی و دیوارهای داخلی در خانه‌ها وجود دارد که باعث انعطاف پذیری استفاده از فضا، تهویه هوای خوب و روشنایی فضای داخلی می‌شود و مبلمان در حداقل خود در این منازل مورد استفاده قرار می‌گیرند و بیشتر فعالیت‌ها روی زمین انجام می‌گیرد.

۱۲-۳- سبک کره‌ای

در کره نیز بیشتر مبلمان به گونه‌ای طراحی می‌شد که افراد بر روی زمین می‌نشینند، امروزه نیز این سبک همچنان وجود دارد. افراد معمولاً بر روی تشکچه‌های خاصی می‌نشستند که بر روی زمین قرار می‌گرفت و کنارشان دسته‌ای برای استراحت و قرار دادن دست قرار داشت. این تشکچه‌های به این دلیل ساخته می‌شدند که سیستم حرارتی که در کف اتاق وجود داشت و به نام اوندول بود، باعث انتقال حرارت زیاد به افراد نشود. همچنین در کره، معمولاً مبلمان زنان از مردان به سبک خاص از هم متمایز می‌شد. در سبک کره‌ای، مبلمان زیادی وجود ندارد و برای فضای کم به خوبی پاسخگو است. در نهایت اینکه در سبک آسیایی بیشتر مبلمان به گونه‌ای ساده و قابل جابجایی طراحی می‌شد و هر کدام علاوه بر جنبه کاربردی، جنبه هنری و تزئینی داشته و کاربردهای متفاوت و حتی چند منظوره دارند. در برخی موارد نیز این سبک‌ها الهام گرفته از کشورهای دیگر بوده است. امروزه نیز با رشد روز افزون نیاز مردم و همچنین گسترده شدن استفاده از تکنولوژی و رسانه و آشنایی مردم با دیگر فرهنگ‌ها، نیاز به تلفیق سبک‌ها و ایجاد سبک‌هایی مبتکرانه برای جذب سلیقه‌های مختلف احساس می‌شود.

۱۳- راحتی حضور انسان در طراحی مبلمان

انسان امروزی در جوامع پیشرفته، باید به خوبی قادر به درک ابزارهای واسطه ایجاد ارتباط جهت دریافت اطلاعات باشد. مبلمان شهری منزل موثرترین ابزار حیاتی مهمی محسوب می‌شود که در محیط‌های زندگی عمومی شهروندان با تلفیق مبلمان سنتی، عامل درک و فهم نوع خاصی از برقراری ارتباطات در جهت رفع نیازهای جسمی، فیزیکی و روحی روانی انسان‌ها می‌باشند. تأمین سلامتی و رفاه، ایمنی و امنیت شهر، مبلمان شهری و فضاهای عمومی، برای شهروندان در محیط‌های زندگی عمومی با کاربری‌های گوناگون، از مهم‌ترین مسائل ضروری و حیاتی مدیران شهرداری‌ها می‌باشد. ارگونومی یا مهندسی عوامل انسانی، دانشی است که با محور قرار دادن انسان به دنبال فراهم کردن شرایط ایده‌آل و مناسب برای افراد، در موقعیت‌ها و فعالیت‌های کاری و زندگی است. کاربرد اصول و قواعد ارگونومی در طراحی فضاها، محیط‌های عمومی یا شغلی، محوطه‌های بسته یا فضاهای باز عمومی، از یک طرف به ارتقای سطح بهره‌وری و از طرف دیگر به تأمین نیازهای فیزیکی جسمی و روحی، رفتاری و اجتماعی

افراد می‌انجامد (صادقی ۱۳۸۸) با توجه به اینکه هدف ارگونومی تأمین ایمنی و سلامت انسان‌ها در محیط‌های زندگی و کار می‌باشد، نقش و جایگاه ارگونومی در ایجاد درک مناسب شهروندان از شرایط محیطی شهری بسیار حائز اهمیت خواهد بود. با مطالعه شرایط فعالیت افراد، و هم چنین بررسی و ارزیابی ارتباط متقابل انسان با محیط اطراف خود، این دانش در جهت رفع مشکلات افراد در حین انجام کار، تسهیل فعالیت‌ها و دستیابی به شرایط مطلوب تر می‌باشد (کاروسکی^۱ ۲۰۰۳). مبلمان شهری در واقع به مثابه لوازم و تجهیزاتی هستند که نه تنها زندگی را آسان تر می‌کنند بلکه می‌توانند شرایط روحی و احساسی مناسبی را برای ساکنین شهر یعنی شهروندان، فراهم کنند. مبلمان شهری و یا واژه‌های مشابه آن، مانند مبلمان خیابانی، مبلمان همگانی و یا مبلمان محیط‌های باز شهری؛ زمانی می‌تواند حضور موفق و موثری در شهر داشته باشد که بتواند نیازهای واقعی شهروندان را به خوبی پاسخ دهد. بر این اساس درک درست و شناخت کافی از نیازهای انسانی متناسب با محیط و شرایط زندگی نقش بسیار مهم و تأثیر گذاری در کیفیت طراحی محصول خواهد داشت (کلینی ۱۳۹۱). با این مقدمه شناخت رویکرد مطالعات انسان محور در کاربرد اصول و قواعد ارگونومی و مهندسی عوامل انسانی در طراحی مبلمان و فضاهای شهری، ضروری و مورد نیاز است.

۱۳-۱- طراحی انسان محور

یکی از رویکردهایی که می‌تواند در واقع هدف نهایی کاربرد دانش ارگونومی در طراحی را با خود به همراه داشته باشد، رویکرد طراحی انسان محور است که نقش کلیدی در تطابق طرح با ویژگی‌های انسانی مخاطب مورد نظر خواهد داشت. طراحی انسان محور از آن دست رویکردهایی می‌باشد که طراحان با بهره‌گیری از آن توانسته‌اند ارتباط معناداری میان کاربر و محصول برقرار سازند. در این رویکرد گرایش اصلی متوجه کاربر و نیازهای اوست. همچنین مطالعه نیازهای غیر فیزیکی کاربر و انواع آن (فرهنگی، اجتماعی،...) از جمله مسائلی هستند که در طراحی انسان محور، دقت نظر و توجه ویژه‌ای را در شرایط فعلی زندگی انسان‌ها به خود اختصاص داده است. در این رویکرد طراحی با مطالعه نیازهای کاربر آغاز، و با قرار دادن کاربر در متن اصلی صورت می‌گیرد. شناخت کامل، درست و دقیق از ویژگی‌های انسانی در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، مذهبی، آداب و رسوم و دیگر شاخص‌ها، راهکارها و قواعدی را برای طراحان فراهم می‌کند تا طرح ارائه شده از هر نظر با نیازهای واقعی گروه استفاده‌گر هماهنگ باشد، در نهایت طرح با حداقل مشکلات برای عموم افراد سازگاری، تطابق و قابلیت استفاده را به همراه داشته باشد. اثاثیه، مبلمان و تجهیزات شهری عموماً از دو دیدگاه زیباسازی و همچنین فراهم کردن تسهیلات لازم برای شهروندان مورد بررسی و مطالعه قرار می‌گیرند. از منظر زیبا سازی، در بسیاری از نمونه‌های مبلمان شهری با هدف ساماندهی به سیما و منظر شهری، ارتقاء کیفیت بصری و فضایی، و جلوگیری از بروز ناهماهنگی‌های بصری و کارکردی در فضاها مطالعه و بررسی می‌شوند. با توجه به سرعت توسعه علوم در چند دهه اخیر و به دلیل حجم وسیع اطلاعات در حوزه مبلمان شهری، فقدان مکانیزم‌های خوب و قابل اتکا برای جا دادن احتیاجات و نیازهای شهروندان در شاخصه‌های مبلمان شهری به خوبی درک شده و تأکید خاصی روی گنجاندن ویژگی‌های مربوط به درک محصول، توسط کاربر توصیه شده است. بنابراین از دیدگاه کلی طراحی محصول، هماهنگی و تطابق هر چه بیشتر اثاثیه و تجهیزات مورد استفاده در فضاهای عمومی شهرها با نیازهای واقعی شهروندان و همچنین هماهنگی بین المان‌های شهری و طراحی کلان شهرها از اهداف مهم مسئولین و مدیران شهری می‌باشد. مبلمان و اثاثیه شهری به واسطه داشتن ارتباط با عموم افراد جامعه قطعاً باید از الزامات خاص طراحی برخوردار باشد. رویکرد طراحی همگانی این قابلیت را دارد تا در جهت پاسخگویی به نیازهای کلی عموم شهروندان در محیط‌های عمومی، به گونه‌ای اصول و قواعد طراحی را تدوین کند تا منجر به رضایتمندی عموم شهروندان شده و به نوعی هدف نهایی ارگونومی در طراحی مبلمان شهری را تأمین کند. از طرفی، در جهت تأکید بر پاسخگویی به نیازهای روحی-روانی و احساسی انسان‌ها در ارتباط با مبلمان شهری، و ایجاد حس خوشایندی و رضایتمندی نیز مطالعات مشخصی به انجام رسیده که در قالب رویکرد طراحی خوشایند محور از آن نام برده شده است (نورمن ۱۹۹۸، جوردن^۲ ۲۰۰۸) در ادامه از این دو منظر^۳ که هر دو در قالب مطالعات انسان محور هستند به معرفی و بیان خصوصیات و نکات مهم کاربرد دانش ارگونومی در طراحی مبلمان شهری پرداخته می‌شود.

۱۳-۲- تحقق اهداف ارگونومی و ضرورت استفاده انسانی در طراحی مبلمان فراگیر

دانش بین موضوعی در زمینه‌های مختلف طراحی از موارد تأثیر گذار در نوع ساختار و طرح کلی مبلمان و محیط‌های شهری است. دسترسی کارآمد به آنها می‌تواند در دستیابی به فرآیندهای جامع‌نگر در طراحی نقش به‌سزایی داشته باشد. در حوزه مبلمان و فضاهای شهری اصول فراگیر طراحی چنین نقشی را دارا است. با توجه به اینکه استفاده کنندگان از المان‌ها و مبلمان شهری عموم مردم با تنوع وسیع در ویژگی‌ها و خصوصیات مختلف هستند، لذا نقش و جایگاه رویکرد طراحی فراگیر (همگانی) به وضوح مشاهده می‌شود. طراحی همگانی حوزه خاصی از کار طراحی نیست بلکه رویکردی است که در آن اشیاء، سیستم، محیط و خدمات طراحی شده، همه می‌باید به یک اندازه در دسترس بوده و به طور همزمان توسط بیشترین تعداد افراد ممکن مورد استفاده قرار گیرند.

1. karowski2003

2. norman1998.jordan2008

۳- طراحی همگانی و طراحی خوشایند محور

اصول فراگیر طراحی، شامل قوانین، راهبردها، تمایلات انسانی، و ملاحظات عمومی طراحی است. بکارگیری این اصول می تواند نقطه اتکایی در ارائه راهکارهایی فراجغرافیایی-فرهنگی در موضوعات طراحی باشد. این اصول برخاسته از تمایلات ادراکی-رفتاری انسان‌هاست و طراحی مبتنی بر این اصول، تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم مثبتی در ارتقای کیفی سطح پاسخگویی به نیاز شهروندان را با خود به همراه می‌آورد. مفاهیم به کار رفته در طراحی فراگیر، که به عنوان اصول از آنها یاد می‌شود از زمینه‌های مختلف طراحی بر مبنای عواملی نظیر کارایی، درک و میزان استفاده نادرست یا فهم غلط، و قدرت پشتیبانی از ملاک‌ها، شکل گرفته است.

این نگرش در واقع دو هدف مشخص طراحی را به نتیجه می‌رساند، یکی هدایت تمامیت محصولات، خدمات و محیط‌ها به سمتی که تا حد امکان همه مردم را تحت پوشش قرار دهد و دیگری طراحی در جهت به حداقل رساندن مشکلات برای سازگاری با کاربران. امروزه با افزایش میانگین طول عمر و نرخ جمعیت بالای ۶۵ سال و همچنین تأثیر توسعه و پیشرفت‌های اخیر علوم مهندسی و پزشکی در ایجاد توانایی‌های قابل چشمگیر برای معلولان و افراد ناتوان، توجه به اصول طراحی همگانی در طراحی محصولات و محیط‌های عمومی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. از طرفی در دیدگاه دنیای امروز نسبت به درک ناتوانی و معلولیت تغییر اساسی و مهمی ایجاد شده است. در طبقه‌بندی جدید سازمان بهداشت جهانی به جای اینکه افراد با معلولیت دائم طبقه‌بندی شوند، توانایی محدود آنها به عنوان کارکرد معین در انجام کارهای محیطی توصیف می‌شود و ناتوانی و عملکرد به عنوان نتایج تعامل بین شرایط سلامتی، عوامل محیطی و عوامل درونی شخصی قلمداد می‌شود. درک امروزه بر اساس این باور شکل گرفته است که هرکسی در مرحله‌ای از زندگی‌اش کاهش کارکرد خویش نظیر سالمندی، مشکلات بینایی، مشکلات کمر و عدم تحرک را تجربه می‌کند، که همه اینها می‌تواند عدم تناسب با محیط اطرافش را در پی داشته باشد. بنابراین، ناتوانی در واقع یک تجربه انسانی جهانی است که بستگی به محیط زندگی، زمان، شرایط اجتماعی و تجربیات شغلی دارد و همه جوامع با آن درگیر هستند. در همین راستا بسیاری از کشورها استانداردهایی (از جمله ایمنی، کیفیت، میزان فهم، و تعامل کاربر و محصول) را برای طراحی محیطی به منظور دستیابی به تعادل مطلوب میان کارایی انسان و محیط‌های کاری و زندگی او تعیین کرده اند. در این شرایط، نقش و رویکرد طراحی همگانی در ارتقای طراحی میلمان و عناصر محیطی با هدف قابل استفاده بودن برای عموم افراد در فرایند طراحی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. به این نکته باید اشاره کرد که طراحی همگانی یک تفکر جدید با تلفیقی از تمامی شیوه‌های خاص مربوط به طراحی می‌باشد که در روند طراحی آن، طیف وسیع تری از راه حل‌ها در نظر گرفته می‌شود که به همه افراد با ویژگی‌های گوناگون کمک کند، نه فقط برای معلولان و افراد ناتوان و تحقیقات و مطالعات انجام شده به خوبی نشان داده است که اصلاح فرهنگ طراحی است که به طراحی فرهنگ درست می‌انجامد، و اصلاح فرهنگ طراحی در گام نخست نیازمند نگرش سلسله مراتبی در پاسخگویی به درک درست نیاز کاربر است.

۱۴- نتیجه گیری

نتایج حاصل از تحلیل و بررسی سبک میلمان سنتی و شناخت بسترهای شکل‌گیری آن عبارتند از: میلمان سنتی ایران به دلیل وسعت و تنوع و زیادی شکل‌های قابل لمس آن و شیوه نشستن کاربر در میان سبک‌های میلمان جهان منحصر به فرد است. با وجود ویژگی ثابت انواع نشستگاه‌ها و میلمان سنتی، با بهره‌گیری از عناصر گوناگون تزئینی و ساختاری همچون تاج و تزئینات سروی شکل، سبک‌های متفاوتی از این نوع نشستگاه را شاهد هستیم. همچنین در نمونه‌های این سبک وفاداری به سنت‌های میلمان انسانی و کاملاً اوروگونمیک به چشم می‌خورد که با توجه به نداشتن سواد و معلومات و تجهیزات پیشرفته در آن برهه‌ی زمانی کاملاً طراحی‌ها با توجه به نیازهای انسانی ساخت و طراحی شده است. با نگاهی جامعه شناسانه به شرایط اجتماعی و ویژگی‌های قومیتی میلمان سنتی پیش از رسیدن به طراحی کاملاً مطالعه شده و ارزیابی شده بوده است و پس از آن می‌توان دریافت که ویژگی منحصر به فرد میلمان ایرانی، نمایشی از حکومت طراحی چیره دست و آمیختگی آنان با فرهنگ شهری (یکجانشینی) است. از این رو تأثیر متقابل شیوه زندگی و آداب و رسوم درباره‌ی ایران در لزوم وجود میلمان را می‌توان دلیل عمده شکل‌گیری انواع و کثرت و شکل و طرح‌های بی‌نظیر دانست. سخن آخر آنکه، سرزمین پهناور ایران، در طول تاریخ همواره مورد تهاجم اقوام مختلف قرار گرفته است، با این وجود در اندک زمانی توانسته پاره‌ای از عناصر فرهنگ بیگانه را در خود حل کرده و در نهایت از این درآمیختگی، سبکی با ویژگی‌های خاص خود عرضه کند. از این رو با نگاهی جامع شناسانه به رفتارهای اجتماعی و فرهنگ بومی و وارداتی و همچنین بررسی ویژگی‌های قومیتی آن‌ها، می‌توان راهی به سوی پاسخ به دلایل وجودی و چرایی سبک‌های گوناگون میلمان ایرانی یافت.

منابع

۱. اپیدت، پرادا، (۱۳۷۸)، هنر ایران باستان، ترجمه یوسف مجیدزاده، انتشارات دانشگاه تهران
۲. آرتور، پوپ، (۱۳۸۹)، سبکی در هنری ایران، شرکت انتشارات علمی فرهنگی
۳. اسفندیاری، آذرمیدخت (۱۳۷۷)، پیشینه‌ی صندلی و گل نیلوفر آبی در مدارک باستان‌شناسی، باستان‌شناسی و تاریخ، شماره ۲۱، ۲۱

۴. جمعی نویسندگان، (۱۳۸۰)، سلجوقیان، ت: یعقوب آژند، تهران: مولی
۵. سامی، علی، (۱۳۸۸)، تمدن ساسانی، موسوی شیرازی
۶. سجادی، آیدا، (۱۳۸۹)، تخت‌های ایلامی □ قبل از میلاد، پایان نامه کارشناسی ارشد باستان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، مکز تحقیقات تکمیلی میرداماد، ۱۳۸۶
۷. عابدی، فاطمه، (۱۳۹۱)، شکل و کاربرد تخت‌های هخامنشی از ۹۹۳-۵۵۳ ق.م، پایان نامه کارشناسی ارشد باستان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
۸. عابدینی، احمد (۱۳۶۵)، معماری الان. همایش ماتلتبات. شماره ۱۲
۹. عابدینی، احمد، دانشجوی دکترای طراحی صنعتی دانشگاه مالزی، مقاله مبلمان و فرهنگ
۱۰. رضایی، عبدالعظیم، (۱۳۷۸)، تاریخ ده‌هزارساله ایران، جلد سوم. چاپ دهم، تهران: در و اقبال
۱۱. کخ، هایدماری، (۱۳۶۹)، از زبان داریوش، مترجم پرویز رجبی، کارنگ
۱۲. کلینی ممقانی، ناصر (۱۳۹۳)، نشریه شهر زندگی زیبایی، ویژه نامه مبلمان شهری، شماره ۱۱
۱۳. گیرشمن، رومن، (۱۳۷۸)، بیشابور، ترجمه اصغر کریمی، سازمان میراث فرهنگی کشور
۱۴. منزل و سازه‌های سنتی آن در ایران قدیم، اطلس معماری، صفحه ۶۷۸
۱۵. هدایت، صادق، سایه روشن، ص ۱۴
۱۶. پیر، بریان، (۱۳۸۳)، امپراتوری هخامنشی، ترجمه ناهید فروغان، نشر و پژوهش فرزبان روز
۱۷. اتینگهاوزن، ریچارد، گرابر، الگ (۱۳۸۳)، هنر و معماری اسلامی، جلد اول. ت: یعقوب آژند، چاپ چهارم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)
۱۸. ده بزرگی، غلامحسین، (۱۳۹۰)، تاریخ و تمدن ایران (قبل و بعد از اسلام)، چاپ اول، تهران، □ زوار
۱۹. دوری، کارل جی (۱۳۶۸)، هنر اسلامی، ت: رضا بصیری، چاپ دوم، تهران: یساولی
۲۰. رازی، عبدالله، (۱۳۶۷)، تاریخ کامل ایران، چاپ اول، تهران: اقبال
۲۱. رامین، علی، (۱۳۸۹)، مبانی جامعه‌شناسی هنر، چاپ دوم، تهران: نشرنی
۲۲. رفیعی، لیلا، (۱۳۷۷)، سفال ایران، چاپ اول، تهران: یساولی
۲۳. رید، هربرت، (۱۳۷۱)، معنی هنر، ت: نجف دریابندری، تهران: امیرکبیر
۲۴. زرین کوب، عبدالحسین، (۱۳۷۸)، روزگاران تاریخ ایران از آغاز تا سقوط سلطنت پهلوی، چاپ نهم، تهران: سخن
۲۵. قائینی، فرزانه، (۱۳۸۷)، موزه آگینه و سفالینه‌های ایران، سازمان میراث فرهنگی
۲۶. گزیده‌ای از ده هزار سال هنر و تمدن ایران، (۱۳۹۶)، موزه ملی ایران
۲۷. گیرشمن، رومن، (۱۳۸۶)، هنر ایران در دوران ماد و هخامنشی، ترجمه عیسی بهنام، شرکت انتشارات علم و فرهنگ
28. <http://landscaper.ir>
29. <http://taajdolat.blogfa.com/post-307.aspx>
30. <http://wisgoon.com/pin/10730174/>
31. <http://www.centropersepolis.com>
32. <http://www.newdesign.ir/search.asp?id=390&rnd=1353>
33. <http://zibasazi.ir/fa/commentarticle/item/7577.html>
34. <https://www.chidaneh.com/ideabooks/decoration/accessories-and-tools/13333>
35. <https://www.mehrnews.com>

پرتال جامع علوم انسانی